

Spolno nadlegovanje v delovnem okolju

Nenya Vičič Murgel

Uvod

276

Spolno nadlegovanje in nasilje sta prisotna v vseh okoljih, od družinskega in socialnega do profesionalnega, delovnega. Spolno nadlegovanje in nasilje v družini sta velikokrat omenjena v medijih in družbi, medtem ko je spolno nadlegovanje v delovnem okolju še vedno precej tabuizirana tema. Razlogov za to je lahko veliko, pokazatelj tega pa bi bil lahko tudi podatek, da je število prijavljenih primerov izjemno nizko, le nekaj letno. To informacijo je za 24ur Inšpektor povedal Robert Praček z Generalne policijske uprave (24UR, 2017).

Namen prispevka je dialog na to temo, čeprav samo v manjšem krogu ljudi, ki jih ta tematika zanima s strokovnega vidika.

Za preučevanje postavljam tezo, da je spolno nadlegovanje zelo prisotno v delovnem okolju. Trditev bom skušala dokazati (ali ovreči) s pomočjo že narejenih študij, raziskav, lastne raziskave internetnih virov in intervjuja manjšega števila ljudi. Intervju vsebuje nekaj odprtih vprašanj, intervjuvanci pa so odrasle osebe, ženske in tudi moški, različnih starosti in poklicev.

Nadlegovanje

»Nadlegovanje je vsako neželjeno vedenje, povezano s katero koli osebno okoliščino, z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe ali ustvariti zastraševalno, sovražno, ponižujoče, sramotilno ali žaljivo okolje« (MDDSZ, 2020).

Vrst nadlegovanja je več, spolno pa je med najpogostejšimi. Druge vrste so še: nadlegovanje zaradi spola, spolne usmerjenosti, vere, rase, izobrazbe itn. (Skupina IRI Ljubljana, 2017).

Spolno nadlegovanje

1. odstavek 7. člena Zakona o delovnih razmerjih:

»Prepovedano je spolno in drugo nadlegovanje. Spolno nadlegovanje je kakršna koli oblika neželenega verbalnega, neverbalnega ali fizičnega ravnanja ali vedenje spolne narave z učinkom ali namenom prizadeti dostojanstvo osebe, zlasti kadar gre za ustvarjanje zastraševalnega, sovražnega, ponižujočega, sramotilnega ali žaljivega okolja« (PISRS, 2017).

V skupino verbalnega spolnega nasilja spadajo osvajanje, nagovarjanje ali siljenje v spolnost, sugestivne opazke in opolzki komentarji, spreminjanje poslovnih tem v spolne itn. Med neverbalno spolno nadlegovanje se štejejo neprimerni pogledi, sugestivne geste spolne narave, kazanje pornografije in njej podobnih vsebin itn. Fizično spolno nadlegovanje zajema vsakršno neprimerno dotikanje, torej trepljanje, ščipanje, drgnjenje, masiranje, poljubljanje, spolne napade in vsiljene spolne odnose ter podobno vedenje (Sindikata MORS, 2009).

Nekateri viri opredeljujejo še eno obliko spolnega nadlegovanja, in to je karierno spolno nadlegovanje. To je vrsta spolnega nadlegovanja, pri kateri je žrtvi v zameno za neko dejanje spolne narave, kot so: zmenek, spolni akt, spolni odnos, obljubljena karierna ugodnost (Skupina IRI Ljubljana, 2017).

Stopnje spolnega nadlegovanja

Obstaja več stopenj spolnega nadlegovanja. Najmilejša oz. najbolj nedolžna in neagresivna oblika je hvaljenje telesa z estetskega in s spolnega vidika. Te stopnje nadlegovalci velikokrat sploh ne pojmujejo kot spolno nadlegovanje, saj so komplimenti in opazke žal del vsakdanjega življenja. Naslednja stopnja je mentalno nadlegovanje, pod katero razumemo neprimerne poglede, npr. v zadnjico ali prsi, s čimer daje nadlegovalec žrtvi neprijeten občutek, nelagodje. Tretja stopnja je navidezno prijateljski fizični stik. Navidezno prijateljski se imenuje, zato ker ostaja nadlegovalčevo dotikanje znotraj družbeno sprejemljivega, čeprav to drugi osebi ni nujno všeč oziroma je zanj celo žaljivo. To je prva izmed stopenj, ki vsebuje fizični stik. Naslednja stopnja je spolno nadlegovanje z izgovori, kot je npr. drgnjenje ob žrtev, ko gre mimo nje, pomoč pri slačenju plašča, pri kateri roka 'po nesreči' konča na neprimernem mestu. Predzadnja stopnja je spolna zloraba. Ta je neposredna in očitna ter spada pod nesprejemljivo vedenje. Vključuje vsakršno

pretirano verbalno in fizično vedenje, med drugim neželjeno objemanje, grabljenje, poljubljanje, neprimerne dotike itn. Zadnja in najhujša stopnja je grožnja z ultimatom, npr. »Strinjaj se ali pa boš obžaloval/-a.«, pri čemer se lahko to navezuje na fizične, karijerne in finančne posledice (Drozg, 2016).

Posledice spolnega nadlegovanja

Vrsta posledice je odvisna od oblike in trajanja nadlegovanja pa tudi od žrtve in njenega doživljanja teh dogodkov. Posledice so lahko čustvene, psihološke in telesne. Čustvene so lahko: ponižanje, strah, jeza, krivda itn., pod psihološke spadajo: tesnoba, depresija, napadi panike, zloraba alkohola in uživanje prepovedanih substanc itn., telesne pa vključujejo glavobole, slabost, težave s spanjem, motnje prehranjevanja itn. (Združenje za MOČ, 2020).

Zakonska podlaga

I. Direktiva 2006/54 o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu, Ur. l. EU, št. 204/2006

To je direktiva Evropske unije, ki opredeljuje (spolno) nadlegovanje (Urad za enake možnosti RS, 2007).

II. Kazenski zakonik, Ur. l. RS, št. 55/2008

Ta pravni akt ima dva člena, ki sta namenjena urejanju področja spolnega nadlegovanja na delovnem mestu, 174. in 197. Prvi določa zaporno kazen do pet let za vse kršilce spolne nedotakljivosti z zlorabo svojega položaja. Za vse, ki v delovnem okolju sočloveku povzročijo ponižanje ali prestrašenost zaradi nadlegovanja ali nasilja, je v 197. členu odrejena zaporna kazen do dveh let, ob psihičnih ali fizičnih posledicah pri žrtvi pa do treh let (Drobnič, 2012, str. 20–21).

III. Zakon o delovnih razmerjih, Ur. l. RS, št. 42/2002

Namen tega zakona je urejanje delovnih razmerij med delodajalcem in delojemalcem, v enem izmed členov pa tudi prepoveduje spolno in drugo nadlegovanje (6. člen) ter tudi zapoveduje delodajalcu obveznost zagotavljanja delavcu prijaznega delovnega okolja (45. člen) (Drobnič, 2012, str. 18–20).

IV. Zakon o enakih možnostih moških in žensk, Ur. l. RS, št. 59/2002

Leta 2002 je bil sprejet Zakon o enakih možnostih žensk in moških, ki preprečuje diskriminacijo na podlagi spola, hkrati pa določa osnovo za izboljšavo položaja žensk (Drobnič, 2012, str. 17).

V. Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja, Ur. l. RS, št. 50/2004, 61/2007

Ta zakon določa osnovo enakega odobravanja predvsem na področju zaposlovanja pa tudi na drugih področjih in prepoveduje kakršno koli nadlegovanje (Urad za enake možnosti RS, 2007).

Postopki reševanja pritožb spolnega nadlegovanja

Za lažje razreševanje primera žrtvi vedno pomaga dokazno gradivo, tj. lasten zapisnik oziroma dnevnik dogodkov s krajem, časom in z opisom dogajanja ali drugi dokazi, npr. (če obstajajo) sporočila, videoposnetki (predvsem, če so bile na kraju dogajanja kamere) itn. Še boljše je, če obstajajo priče dogodka oziroma dogodkov in pa druge žrtve, ki so pripravljene ukrepati in deliti svoje izkušnje.

Neformalno ukrepanje se začne s pogovorom z nadlegovalcem in zahtevo, da se preneha nadlegovanje. Če to ne zadostuje, lahko žrtev izbere formalne načine ukrepanja, torej poda uradno pritožbo zaradi kršenja Zakona o delovnih razmerjih. Ob nezadostnih ukrepih delodajalca lahko poda prijavo Inšpektoratu za delo in policiji, zadnji zaradi suma kaznivega dejanja. Če nič ne zaleže, lahko žrtev v službi zaprosi za premestitev, zamenja službo ali pa vloži tožbo zoper nadlegovalca (Drobnič, 2012).

V Sloveniji obstaja več organizacij in institucij, v katerih lahko žrtev poišče pomoč, npr. Društvo SOS, Društvo za nenasilno komunikacijo, Združenje MOČ, Zaupni telefon Samarijan, center za socialno delo, policija, zdravstveni domovi itn.

Strategije preprečevanja spolnega nadlegovanja v delovnem okolju

Za vsako delovno okolje je pomembno oblikovati politiko preprečevanja trpinčenja, poleg tega pa je potrebno na strani delodajalca izvajanje sankcij proti nadlegovalcem. Mogoče sankcije so: suspenz brez plačila, onemogočeno napredovanje, pisno opozorilo, na koncu tudi odpustitev.

Naloge države so: oblikovanje zakonodaje za preprečevanje nadlegovanja v delovnem okolju, izvedba raziskav, spodbuda in podpora organizacijam, ki pomagajo žrtvam, vladnim in nevladnim itn., naloge posamezne organizacije pa so: oblikovanje politike, ki temelji na spoštljivem odnosu med zaposlenimi, opredelitev postopka pritožbe in sankcij zoper nadlegovalce, ustanovitev služb, katerih naloga je preprečevanje in reševanje tovrstnih problemov, sprejetje internih aktov, kot so: pravila reda in discipline, kodeks obnašanja, ukrepi itn., oblikovanje odbora, katerega naloge so: reševanje, preprečevanje in ukvarjanje s posledicami diskriminacije, nadlegovanja, mobinga itn. na delovnem mestu (Drobnič, 2012).

280

Primeri spolnega nadlegovanja v delovnem okolju iz sveta in Slovenije

Recording Academy

V začetku leta je bila akademija po odstavitvi novoimenovane predsednice Deborah Dugan prijavljena zaradi diskriminacije, prav tako pa je nekaj zaposlenih prijavila Dugan zaradi kršenja spolne nedotakljivosti, nekdanji predsednik akademije Neil Portnow je bil obtožen posilstva neimenovane umetnice, nekdanji predsednik odbora Joel Katz pa je bil prijavljen zaradi spolnega nadlegovanja. Tudi Dugan je bila obtožena zaradi prijave nadlegovanja, mobinga in nevdržnih delovnih pogojev (Žagar, 2020).

Harvey Weinstein

Weinstein je bil od približno 90 žensk obtožen spolnega nadlegovanja in tudi posilstva; veliko teh žensk je bilo pri njem zaposlenih ali pa so bile del produkcije filmov, pri katerih je bil on producent. Med ženskami, ki so ga obtožile, so tudi zelo znane igralko, npr. Angelina Jolie, Salma Hayek itn. Bil je obtožen na 23 let zapora (STA, 2020).

Organizacija združenih narodov

Novembra 2018 je bila izvedena anonimna anketa med uslužbenci Združenih narodov, na katero je odgovorilo več kot 30 tisoč zaposlenih. 21 % anketirancev je povedalo, da so bili v zadnjih dveh letih žrtev verbalnega spolnega nadlegovanja v obliki žaljivih šal, 14 % jih je bilo žrtev verbalnega spolnega nadlegovanja v obliki komentarjev glede videza ali spolnosti, 13 % pa jih je izpostavilo dogodke, na katerih so bili na strani nadlegovalca vpleteni v nezaželene pogovore o spolnosti. 11 % jih je opredelilo nadlegovanje, ki so ga bili deležni kot neverbalno spolno nadlegovanje, 10 % pa jih je navedlo fizično spolno nadlegovanje v obliki neželenih dotikov. Večina nadlegovalcev je bila moških, kar dve tretjini (STA, 2019).

281

Evropski parlament

Leta 2018 je Parlamentarna skupščina izvedla študijo, ki je pokazala, da je 47 % sodelujočih že bilo žrtev groženj s smrtjo, posilstvom ali s pretepom. Od tega jih je bilo dve tretjini žrtev verbalnega spolnega nadlegovanja, četrtnina pa fizičnega spolnega nadlegovanja. Med ženskami, ki so mlajše od 40 let, je največ žrtev, med njimi jih je bilo 36 % že žrtev spolnega nadlegovanja (STA, 2018).

Nekdanji komandir policijske postaje

Komandir ene izmed policijskih postaj v Sloveniji je bil del policije 33 let, dokler se ni leta 2014 upokojil. Obtožen je bil povzdigovanja glasu nad sodelavci, neenakomernega obravnavanja, zasmehovanja, žaljenja, prav tako je nekaj zaposlenih ženskega spola, policistk in tudi administrativnih delavk, povedalo, da jih je verbalno spolno nadlegoval. Bil je obsojen na dve leti zapora, vendar mu, če pet let ne stori kaznivega dejanja, ni treba iti za zapahe (Lovšin, 2018).

Župan

Leta 2018 je župan ene od slovenskih občin za dan žena uradnicam na občini podaril čokoladice, ki so bile izdelane v lokalni slaščičarni. Uradnice so bile ogorčene, saj so bile čokoladice v obliki penisov. To naj bi bil le del njegovega spolnega nadlegovanja, med drugim so bile omenjene tudi seksistične opazke (Šubic, 2018).

Raziskava Urada za enake možnosti: spolno in drugo nadlegovanje na delovnem mestu

Raziskava je potekala februarja 2007; razdeljenih je bilo 5.000 vprašalnikov. Med vrnjenimi vprašalniki jih je bilo tri četrtine rešenih od žensk, starostno pa je bilo največ rešenih, 37,3 %, v starostni skupini 36–45 let. Večina anketirancev, dobri dve petini, ima delovno dobo daljšo od 15 let, zaposlitveni položaj pa je prevladujoče nevodstveno mesto, saj je bilo anketirancev na vodstvenih mestih samo 8,4 %.

Raziskovali so več vidikov, prisotnost več različnih vrst nadlegovanja, natančneje 12: karierno nadlegovanje zaradi spola, spolne usmerjenosti, vere, invalidnosti itn., nadlegovanje zaradi starosti, izobrazbe, rase in narodnosti, zdravstvenega stanja, spolne usmerjenosti, vere, spola, karierno spolno nadlegovanje, fizično spolno nadlegovanje, neverbalno spolno nadlegovanje in verbalno spolno nadlegovanje. Poleg tega jih je zanimalo tudi, kdo so storilci nadlegovanja, pri čemer so imeli štiri mogoče odgovore in za vsakega izmed teh spol, torej skupno osem možnosti: nadrejena oseba, podrejena oseba, sodelavec oz. sodelavka, stranka. (Pri tem vprašanju so bili odstotki merjeni glede na odgovore prejšnjega vprašanja, torej o določenem nadlegovanju, odgovorov pa je bilo mogočih več.)

Naslednje vprašanje je bilo o odzivu žrtve na nadlegovanje, pri čemer so za vsako vrsto nadlegovanja raziskovali, ali je žrtev reagirala s šalo, bila brez odgovora, se umaknila, odšla na bolniški dopust, jo je bilo sram, ji je bilo nelagodno, je iskala pomoč, je rekla, da naj preneha, ali kaj drugega.

Temu je sledilo vprašanje, ali je žrtev za dogodek oz. dogodke komu povedala, kar je bilo pri analiziranju izsledkov raziskave razdeljeno po vrstah nadlegovanja

glede na prejšnje odgovore. Tiste žrtve, ki so komu povedale o dogodkih, so imele podvprašanje, komu, pri čemer so bili mogoči odgovori sodelavki, sodelavcu, nadrejeni, nadrejenemu, inšpektoratu za delo, policiji, sindikatu, prijateljici, prijatelju, osebi na zaupnem telefonu in pa drugo. Pri tem vprašanju so imele možnost odgovoriti z več odgovori. V primeru tistih, ki niso nikomur povedali, jih je zanimalo, zakaj, torej ker se ne bi nič spremenilo, zaradi strahu pred posledicami, upanja na hiter konec, zaradi nezaupanja, nevedenja, kje lahko najde pomoč, mišljenja, da ni nikogar, ki lahko pomaga, prepričanosti, da ne bo nihče verjel, in pa drugo.

Za osebe, ki so o dogodku povedale, so imeli še dodatno vprašanje, ki jih je spraševalo o pričakovanjih do oseb oz. institucij, ki so se jim zaupale.

Rezultati raziskave za ženske anketiranke

Spolno nadlegovanje žensk je imelo najvišji odstotek odgovorov. Skoraj tretjina žensk je bila na delovnem mestu žrtev verbalnega spolnega nasilja, dobrih 17 % fizičnega spolnega nasilja, slabih 17 % neverbalnega spolnega nasilja. Odstotek žrtev kariernega spolnega nasilja pa je znašal 1,9 % anketirank.

Tiste, ki so bile žrtve verbalnega spolnega nasilja, so odgovorile, da so bili storilci pri dobrih 67 % moški sodelavci, pri 36,7 % moški nadrejeni, pri 25,5% pa moška stranka. Zanimivo je, da je kar 20,4 % žrtev odgovorilo, da je bila storilka ženska sodelavka. Neverbalno spolno nadlegovane ženske so odgovorile, da so glavni storilci moški sodelavci (kar 67,5 % jih je tako odgovorilo). 30,7 % jih je odgovorilo, da je bil storilec moški nadrejeni, 25,9 % pa moška stranka. Tudi storilci fizičnega spolnega nadlegovanja so predvsem moški sodelavci, sodeč po rezultatih raziskave, saj je 67,4 % žrtev tako odgovorilo. Nadrejeni moški so bili storilci v 35,3 %, moške stranke pa v dobrih 16 %. Storilci kariernega spolnega nadlegovanja so bili med anketiranimi, ki so se opredelile kot žrtve, v dobrih 85 % moški nadrejeni.

Od anketirank, ki so bile žrtve verbalnega spolnega nadlegovanja, se jih je polovica odzvala s šalo. Med bolj priljubljenimi odzivi so bili tudi nelagodje, tišina in pa prošnja, da storilec preneha. Tudi žrtve neverbalnega spolnega nadlegovanja so se večinsko odzvale s šalo; kar 55,6 % jih je tako odgovorilo. Dobrih 40 % anketirank je povedalo, da jim je bilo nelagodno, veliko jih je na nadlegovanje odgovorilo z ne ali s tišino. 50 % žrtev fizičnega spolnega nadlegovanja se je na to odzvalo s šalo, 41,3 % pa je bilo nelagodno. Najpogostejši odziv žrtev kariernega

spolnega nadlegovanja je bil prošnja, da storilec preneha. To je naredilo kar 57,1 % žrtev. Polovica vseh žrtev je izbrala umik.

Od vseh anketirank jih je 53,6 % nekomu povedalo o dogodkih. Od tistih, ki niso nikomur povedale, je bilo 43,1 % žrtev verbalnega spolnega nadlegovanja, 43,7 % neverbalnega spolnega nadlegovanja, 39,9 % fizičnega spolnega nadlegovanja, 7,1 % pa kariernega spolnega nadlegovanja.

Ženske žrtve so večinsko zaupale ženski sodelavki; tako je odgovorilo 73,3 %. Naslednji najpogostejši odgovor, ki je imel 39,9 % odgovorov anketirank, je bil prijateljici. Niti ena izmed žrtev pa ni dogodka prijavila policiji, prav tako jih je samo 0,4 % podalo prijavo inšpektoratu za delo.

284

Na vprašanje, zakaj niso nikomur povedale, so v največji meri odgovorile z odgovorom, da se ne bi nič spremenilo. Tako jih je odgovorilo 44,9 %. Med pogostejšima odgovoroma sta bila tudi zaradi drugih razlogov in pa zaradi upanja, da se bo hitro končalo. Zadnje je odgovorilo 21,3 % anketiranih žrtev. Kar 10,3 % teh žensk je bilo prepričanih, da jim nihče ne more pomagati, 9,6 % pa jih nima nikogar, ki bi mu to zaupale. Čeprav je najmanj pogost odgovor, je še vedno skrb vzbujajoče, da je 1,7 % žensk odgovorilo, da niso vedele, kje poiskati pomoč.

Pričakovanja žrtev, ki so se nekomu zaupale, so bila večinoma, da jih nekdo posluša, da jim bo lažje, če nekomu povedo, da jim bo ta oseba verjela in da jim bo dala nasvet. Ti odgovori so bili med največkrat uporabljenimi. Zanimivo je, da niti ena ni odgovorila z odgovorom, da želi, da ta oseba ukrepa namesto nje.

Rezultati raziskave za moške anketirance

Pri moških je bilo najpogostejše verbalno spolno nadlegovanje. Odstotek moških anketirancev, ki je tako odgovoril, je 23,39. Sledi mu neverbalno spolno nadlegovanje z 9,26 %. Dobrih 8 % moških je priznalo, da so bili žrtve fizičnega spolnega nasilja, kariernega spolnega nasilja pa je bilo pri moških anketirancih izjemen malo, saj jih je tako odgovorilo manj kot pol odstotka.

Storilci spolnega verbalnega nasilja nad moškimi anketiranci so bili v 57,1 % moški sodelavci, v 47,3 % pa ženske sodelavke. Malo več kot 20 % jih je odgovorilo, da so bili žrtve verbalnega spolnega nadlegovanja tudi od moškega nadrejenega. Za neverbalno spolno nadlegovanje so v večini povedali, da je bila

storilka ženska sodelavka. Tako jih je odgovorilo 60,5 %. Veliko, 39,5 %, jih je odgovorilo, da je storilka ženska stranka, 28,9 % pa, da je bil storilec moški sodelavec. Tudi pri fizičnem spolnem nadlegovanju je bila večina storilk, kar 63,6 %, ženskih sodelavk, 21,2 % pa ženskih strank. Pri odgovorih za karierno spolno nadlegovanje, pri čemer sta bili žrtvi dve, je bil en žrtev nadrejenega moškega, drugi pa podrejene ženske.

Podobno kot pri ženskah je bil tudi pri moških najpogostejši odziv na nadlegovanje s šalo. Za neverbalno spolno nasilje je 59,8 % anketirancev odgovorilo, da so se odzvali s šalo, 27,2 % pa jih je odgovorilo, da niso rekli nič. Na neverbalno spolno nasilje jih je 61,1 % odgovorilo s šalo, malo več kot 30 % je bilo nelagodno, v 25 % pa so se raje umaknili. Tudi na fizično spolno nasilje so v skoraj 65 % odgovorili s šalo, v 29 % so se umaknili iz situacije, 25,8 % pa je bilo nelagodno. Pri kariernem spolnem nadlegovanju sta bili le dve žrtvi, ki pa sta odgovorili popolnoma različno, tako da je pri skoraj vsakem mogočem odgovoru videti, da je tako odgovorilo 50 % anketirancev, ki so bili žrtev tovrstnega nadlegovanja. Kar je zanimivo pri tem vprašanju, je, da za nobeno vrsto nadlegovanja, spolnega in drugega, nihče ni odgovoril, da je vzel bolniški dopust ali poiskal pomoč.

Izmed vseh anketiranih jih kar 69,7 % ni nikomur povedalo za nadlegovanje; med njimi je bilo 59,3 % žrtev verbalnega spolnega nasilja, 51,4 % neverbalnega spolnega nasilja, 50 % fizičnega spolnega nadlegovanja in pa obe žrtvi kariernega spolnega nadlegovanja.

Moški so se v 55,4 % zaupali svojim sodelavcem moškega spola. Naslednja najpogostejša odgovora, oba z 32,1 % odgovori, sta prijatelju in sodelavki. Niti eden se ni obrnil na osebo na zaupnem telefonu, prav tako ne na policijo.

Od tistih, ki dogodka niso nikomur omenili, je tako kot pri ženskah žrtvah največ (44,9 %) takih, ki so bili mišljenja, da se ne bi nič spremenilo. Temu odgovoru po odstotku sledita odgovor »drugo« s 23,5 % in upanje, da se bo hitro končalo, z 22,1 %. Če je bil pri ženskah odstotek anketirank, ki so odgovorile na to vprašanje z odgovorom, da niso vedele, kje poiskati pomoč, 1,7 %, je bilo od moških anketirancev, ki niso omenili dogodka nikomur in ga niso prijavili, teh kar 7,4 %.

Največkrat so za pričakovanja tisti, ki so se nekomu zaupali, povedali, da so želeli, da jih nekdo posluša, da jim bo lažje po tem, ko nekomu povedo, da jim bo ta oseba verjela na besedo in pa da jim bo dala nasvet ter oporo in pomoč. Niti eden

izmed anketirancev ni odgovoril, da so se komu zaupali, da bi šel ta z njimi do nadrejene osebe (Urad za enake možnosti RS, 2007).

Raziskava Eurofounda

Leta 2001 je Evropska fundacija za izboljšanje življenjskih in delovnih pogojev v svoji raziskavi ugotovila, da je v Sloveniji v delovnem okolju vsaka deseta ženska žrtev nadlegovanja in mobinga na delovnem mestu, pri moških pa je žrtev vsak petnajsti. V primerjavi z rezultati celotne Evropske unije je število žrtev v Sloveniji višje od povprečja, saj je v Evropski uniji žrtev nadlegovanja in mobinga spola vsaka sedemnajsta ženska in vsak petindvajseti moški (Drobnič, 2012).

286

Spolno nadlegovanje v Slovenski vojski

O temi spolnega nadlegovanja v vojski se je začelo govoriti, ko so v 70. letih prejšnjega stoletja ženske začele v večjem številu vstopati v vojsko. S tem, ko so ženske začele participirati v vojski, je bila porušena takratna hierarhija, v kateri je imela ženska podrejeno vlogo moškemu. Pomembno je tudi omeniti, da je bila vojska do takrat izjemno seksualno okolje, moški so s tem, ko so postali vojaki, pokazali svojo moškost, poleg tega pa je orožje velikokrat seksualni simbol za moški spolni ud, bombe, rakete in podobne oborožitvene sisteme pa so poimenovali po moških. To je bilo popolnoma moško okolje, v katerem je bilo vse, kar je bilo podrejeno, označeno z ženskim spolom, med drugim tudi nasprotniki.

Spolno nadlegovanje je postalo nezaželeno in nenormalno z večjo emancipacijo žensk in njihovim prizadevanjem za enakopravnost. Pri spolnem nadlegovanju v vojski gre velikokrat za dokazovanje moči s prevlado.

Vojakinji 18. bataljona RKBO

Večjo pozornost je spolno nadlegovanje v Slovenski vojski dobilo, ko sta leta 2006 dve vojakinji 18. bataljona RKBO¹ obvestili Sindikat vojske, obrambe in zaščite

---

¹ Bataljon RKBO – Bataljon za radiološko, kemično in biološko obrambo

o spolnem nadlegovanju. Sindikat je ugotovil, da vojska vojakinj ni zaščitila in ni odreagirala pravilno, saj so prišli do zaključka, da sta bili vojakinji ne le spolno nadlegovani, ampak tudi šikanirani in podvrženi dejanjem, ki so jima kratile človekove pravice. Po tem, ko sta vojakinji za dogodke povedali svojemu nadrejenemu, je on zaščitil podčastnika. Nato sta se obrnili na poveljnika bataljona, a ker poročnik ni naprej podal njune prijave, do pogovora s poveljnikom ni prišlo. Istega leta sta od poveljnika dobili tudi nizko službeno oceno.

Vsakič, ko sta poveljnika opozorili na nepravilnosti, sta poslabšali svoj položaj, hkrati pa ju je vedno okrivil, ko je prišlo do kakšne nepravilnosti. Zgodilo se je tudi, da je v vojašnici Šentvid na steno nekdo pisal pornografske grafite z njunima imenoma in priimkoma. Bili sta tudi izpostavljeni verbalnemu spolnemu nasilju – v živo ter prek telefonskih klicev in sporočil. Uradnega primera nikoli ni bilo, saj vojakinji nikoli nista podali uradne prijave, čeprav sta obvestili vojaško policijo. Ta je sklicala sestanek z žrtvama in naredila zapisnik. V njem ni omenjenega spolnega nadlegovanja. Zaradi nezmožnosti policije, da bi dokazala resničnost obtožb, ni prišlo do ovadbe ali kakršnega koli postopka prosti nadlegovalcu, je pa vojska vojakinji kazensko ovadila na podlagi trditve, da je bila njuna obtožba neutemeljena (Hain, 2007).

Spolno nadlegovanje v zdravstveni enoti šentviške vojašnice

Leta 2007 je bil nadporočnik, pomočnik za kadre in popolnitev v zdravstveni službi, obtožen verbalnega nadlegovanja petih vojakinj in dveh vojakov Slovenske vojske, ki sta jim želela pomagati. Nadlegovanje naj bi se zgodilo že dve leti prej, prijava pa je bila podana šele leta 2007. Žrtve naj bi bile šikanirane, poniževane, spolno nadlegovane idr. Poročnika so premestili na Vrhniko, potem pa je dobil tudi odpoved, saj je Disciplinska komisija Ministrstva za obrambo dokazala, da je prišlo do nadlegovanja podrejenih z njegove strani (Hain, 2007).

Zakonodaja

Poleg že prej omenjenih dokumentov, ki urejajo spolno nadlegovanje v delovnem okolju, ima Slovenska vojska še nekaj svojih.

Zakon o obrambi v 52. členu zagotavlja varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin, v 57. členu pa je opredeljena disciplinska odgovornost; v njem je

zapisano, da je žaljivo ali nasilno obnašanje težja kršitev vojaške discipline, pa naj bo storjena zoper nadrejenega, podrejenega ali civilista.

V 6. točki Pravil službe v Slovenski vojski je zapisano, da so pripadniki Slovenske vojske dolžni spoštovati človekove pravice, osebnost in temeljne svoboščine skladno z Ustavo RS in drugimi zakoni. V 25. točki sta zapovedana medsebojno spoštovanje in zaupanje.

Zakon o službi v Slovenski vojski v 4. členu določa kodeks vojaške etike, v 18. členu pa prepoveduje izražanje čustvenih razmerij med službenim časom. Poleg tega v 31. členu prepoveduje šikaniranje, diskriminacijo, vse oblike spolnega nadlegovanja in ustvarjanja okolja, ki je zastrašujoče, sramotilno, žaljivo ali sovražno (Hain, 2007).

Intervjuji

Izvedla sem dva različna intervjuja; eden je bil namenjen zaposlenim na nižjih položajih, drugi pa zaposlenim na višjih ali vodilnih položajih. Oba sta bila precej odprtega tipa. Imela sem vnaprej napisana vprašanja, ampak sem intervjuvancem dovolila, da so povedali po svoje, in sem po vsakem odgovoru, če je bilo treba, priredila naslednje vprašanje ali ga popolnoma izpustila, če ni bilo več potrebno ali je bilo irelevantno. Za dva različna intervjuja sem se odločila, saj sem želela dobiti odgovore žrtev in tudi tistih višje zaposlenih, ki so se ukvarjali s prijavi spolnega nadlegovanja v njihovem delovnem okolju.

V sklopu prvega intervjuja sem izprašala pet ljudi (tri ženske in dva moška) različnih starosti, 22–45 let, v sklopu drugega pa z dvema ženskama, starima 45 in 54 let.

A) Vprašanja za zaposlene na nižjih položajih v podjetju:

Spol, starost, vrsta zaposlitve in (če redna zaposlitev) katero delovno mesto.

Ali ste že bili žrtev spolnega nadlegovanja na delovnem mestu?

Če da: Na kratko opišite vedenje nadlegovalca do vas.

Če da: Ali ste povedali nadrejeni osebi?

(b1) Če da: Kakšna je bila reakcija narejenega/nadrejenih in kako so ukrepali?

Če ne: Ali veste za koga, ki je bil žrtev?

(c1) Če da: Kako so se oni spopadli s tem?

B) Vprašanja za zaposlene na višjih ali vodilnih položajih v podjetjih:

Spol, starost, položaj v podjetju.

Ali ste že imeli primer spolnega nadlegovanja med svojimi zaposlenimi?

Če da: Na kratko opišite dogajanje in vedenje nadlegovalca.

Če da: Kakšna je bila vaša reakcija oz. kakšni so bili vaši ukrepi?

Če ne: Kakšne ukrepe bi odredili zoper nadlegovalca?

A1) Ženska, stara 20–25 let, študentka, zaposlena prek študentskega servisa

»Bila sem že žrtev spolnega nadlegovanja. Bilo je v prejšnji službi, v kateri sem opravljala študentsko delo v športnem kompleksu. Nadlegovanje je trajalo približno štiri mesece, končalo pa se je šele, ko sem mu pred večjo skupino sodelavcev zelo ostro povedala, da naj preneha. Imel je opolzke komentarje, napeljeval je na seks, bilo pa je tudi veliko neprimerne dotikanja, predvsem po zadnjici. Večkrat sem mu rekla ne, pa nikoli ni zaleglo, dokler ga nisem izpostavila pred sodelavci. Zagovarjal se je s tem, da je samo hec in da naj ne jemljem stvari tako resno.

Nadrejenim nisem povedala takoj, saj je prenehal. Povedala sem šele pozneje, ko sem ugotovila, da nisem edina. Nadrejeni so reagirali s praznimi obljubami, saj nič izrečenega ni bilo storjenega. Bilo je rečeno, da bo njemu zelo ostro povedano, da tako obnašanje ni sprejemljivo in da bodo vsi zaposleni, vključno s študenti, dobili e-pošto o pravilih glede mobinga in spolnega nadlegovanja. Nič od tega se ni zgodilo, saj so nadrejeni po tihem stali za njim in ga podpirali.

Poznam še veliko deklet, ki so bila žrtve, ne le sodelavke v tem primeru, ampak tudi v prejšnji službi, v kateri sem bila zaposlena kot receptorka fitnes centra.«

A2) Moški, star 30–35 let, zaposlen kot asistent na eni izmed slovenskih fakultet

»Nisem bil še žrtev spolnega nadlegovanja, tudi nimam informacij o dogodkih te narave med sodelavci, vem pa za primer nadlegovanja študentke s strani profesorja. Po tem, ko je omenjena študentka napredovala v višji letnik, ji je ostal še izpit iz predmeta, ki ga predava ta profesor. Ko je želela opravljati ustni izpit, ji je profesor rekel, da se bosta sama dobila nekje in da ga bo tako opravljala. Ker je zavrnila, ji ni dovolil opravljati izpita. Ta dogodek mi je bil povedan s strani prijateljice te študentke. Incident ni bil prijavljen, razloga za to pa žal ne vem.«

A3) Moški, star 20–25 let, študent, zaposlen prek študentskega servisa

»Sam še nisem bil žrtev spolnega nadlegovanja v delovnem okolju, so pa bile moje sodelavke s strani strank. Delam v športnem okolju, v katerem so ženske sodelavke v pajkicah ali drugih oprijetih oblačilih in posledično je veliko neprimernih pogledov in buljenja, predvsem med športno aktivnostjo. Večina jih je navajena na to in se ne obremenjujejo s takimi stvarmi, največji problem s tem pa imajo, ko so na novo zaposlene, torej v začetku delovnega razmerja. Šef za to ne ve, saj se dekleta ne želijo izpostavljati v strahu, da bodo zaradi tega izgubile službo.«

290

A4) Ženska, stara 25–30 let, študentka, zaposlena prek študentskega servisa

»Delala sem že veliko služb, v katerih je bilo spolno nadlegovanje prisotno, predvsem s strani strank, npr. kot hostesa in natakarica. V gostinstvu se od žensk skoraj pričakuje, da bodo to prenašale, predvsem, če delajo v baru ali gostilni. Moške stranke so izjemno predrzne, dovolijo si veliko, od komentarjev in neprimernih, sugestivnih pogledov do dotikov in udarcev po zadnjici.

Ker so to ljudje, ki lastniku delajo promet, torej so vir prihodka, se od ženskega dela zaposlenih pričakuje, da bodo sodelovale s strankami in z njihovim napeljevanjem, se z njimi spogledovale in bile nič drugega kot prijazne in nasmejane, po možnosti z oprijetimi oblekami ali globokim izrezom na majici.«

A5 in B1) Ženska, stara 40–45 let, nekdanja direktorica socialnovarstvenega zavoda

»Bila sem že v položaju žrtve spolnega nadlegovanja, ukvarjala pa sem se tudi že s primerom med svojimi zaposlenimi. Oboje se je zgodilo v času, ko sem bila direktorica.

Ko sem bila žrtev, je bilo s strani takratnega župana. Nadlegovanje je bilo verbalno in fizično spolno, s fizično mislim dotikanje in objemanje. Trajalo je par let, dogajalo pa se je sporadično, ampak vedno, ko sva se kjer koli srečala. Ko je le imel možnost in v bližini ni bilo preveč ljudi, se me je dotikal, ko pa je bilo preveč ljudi okrog naju, pa se je zatekel k verbalnemu spolnemu nadlegovanju. Ker nisem imela nadrejenega oz. bi se lahko reklo, da je bil on moj nadrejeni, nisem imela nikogar, ki bi mu lahko to povedala, tako da ukrepanja ni bilo.

Primer, s katerim pa sem se sama ukvarjala kot nadrejena, je bil med dvema sodelavcema, moškim in žensko. Preden sem postala direktorica, sta imela približno eno leto spolne odnose (nista bila v resni zvezi drug z drugim, saj sta oba imela partnerje). Ko sta odnose prekinila in postala samo sodelavca, je ženska začela nadlegovanje. Nadlegovala ga je verbalno spolno, trajalo pa je približno eno leto, preden sem za to izvedela in dobila možnost ukrepanja. Prijava načelno ni bila podana, saj sem to izvedela iz tretje roke, od njunega sodelavca. Ko je ta informacija prišla do mene, sem najprej imela sestanek z žrtvijo, torej moškim, nato še z nadlegovalko, na koncu pa še z obema skupaj. Njej je bilo podano opozorilo. Po tem ni bilo potrebnih dodatnih sankcij, saj je prenehala.«

B2) Ženska, stara 50–55 let, vodja oddelka

291

»Kot vodja oddelka v prejšnji službi sem imela samo en primer spolnega nadlegovanja. Bil je večinsko moški kolektiv z izjemno malo ženskami. Zgodilo se je pri avtomatu za kavo, ki je bil skupen celotnemu kolektivu. Sodelavec je poročeni sodelavki, ki jo je srečal med čakanjem na kavo, rekel, če je shujšala in da ji krilo, ki ga ima oblečeno, prav lepo pristaja ter da bi lahko imela večkrat oblečeno kratko krilo.

Pogovorili smo se z obema posebej. Pri njej je bilo vidno, da jo je dogodek pretresel, saj je bila vsakič, ko je morala odgovarjati na vprašanja o dogodku, objokana. Najbolj jo je vrglo iz tira to, da si je on to dovolil reči poročeni ženski. Prič incidenta ni bilo, zato je komisija, katere del sem bila, imela težjo nalogo pri ugotovitvi, ali je dejansko šlo za spolno nadlegovanje ali pa je bila mogoče samo prijazna beseda sodelavca. Ker je naloga nadrejenih zaščititi žrtev, tudi če je samo domnevna, smo se na koncu odločili nadlegovalcu izdati opomin pred odpovedjo. Posledica dogodka pa ni bilo samo medsebojno izogibanje udeležencev tega incidenta, ampak tudi strah celotnega kolektiva, saj niso več vedeli, kaj smejo in česa ne smejo reči.«

Anonimna pričevanja žrtev spolnega nadlegovanja na spletni strani [jaztudi.si](https://www.jaztudi.si)

Februarja 2018 je Inštitut 8. marec po vzoru ameriškega gibanja #metoo začel svojo kampanjo #jaztudi, s tem pa so tudi vzpostavili spletno stran, namenjeno zbiranju anonimnega pričevanja žrtev spolnega nadlegovanja in nasilja. V nasprotju

z ameriškim gibanjem, ki je temeljilo na tovrstnih izpovedih njihovih filmskih zvezdnic, kampanja #jztudi temelji na izpovedih navadnih ljudi in ne elite. Na njihovi spletni strani lahko žrtve delijo svoje izkušnje prek anonimnega obrazca ali pa jih delijo na njihov elektronski naslov (Sa. J., 2018).

V nadaljevanju sem vključila nekaj anonimnih izpovedi, ki zadevajo spolno nadlegovanje v delovnem okolju, ki so jih ljudje poslali na spletno stran jztudi.si.

»Kot študentko na praksi me je pacient med samostojno obravnavo hotel posiliti. Ko sem v omari iskala mapo z ocenjevanji, je zaklenil vrata in se počasi sprehajal do mene z gnusnim nasmehom na obrazu in si odpenjal pas. Vedela sem, da mi ne bo uspelo zbežati do vrat, zato sem se mu zlagala, da zdaj nimam časa, in mu rekla, da pozneje pridem k njemu v posteljo. Na srečo je verjel in sem stekla ven in vzela en teden bolniške, ker me je bilo strah nazaj. O dogodku nisem nikomur povedala, saj sem se bala, da si pokvarim možnosti za službo« (Zgodba 150, 2019).

»Vrnila sem se s posveta o diplomski nalogi, ki jo končujem. Profesor, s katerim sem se srečala na fakulteti, je moj mentor že od lani. Tokrat je prvič prestopil mejo in se dotaknil mojih prsi in podal opazko, da mu je všeč moj dekolte. Podobno zgodbo sem slišala od druge sošolke, vendar smo vsi mislili, da si je vse narobe predstavljala. Ne vem, kaj naj storim, zdaj me čaka še izpit pri njem, dokončati moram tudi diplomu. Moški je spoštovan akademik, ki se pojavlja tudi na televiziji« (Zgodba 143, 2019).

»Delala sem v lokalni, v katerem je bilo znano, da na pijačo prihaja moški, ki »svojega« rad kaže naokrog. Nisem verjela, dokler se ni to dogodilo tudi meni. Totalno sem padla ven, vsi pa so mi rekli, da pretiravam ter ali nikoli nisem še videla »tiča«. Bolj kot sam ekshibicionist me je šokiral odziv okolice« (Zgodba 142, 2019).

»Imel sem prakso v bolnišnici v Ljubljani, v kateri sem obiskoval zdravstveno šolo. Pri 17 letih me je na 2-tedenski praksi poklicala v sobo medicinska sestra; ko sem prišel v sobo, mi je njeno roko položila na mojo in jo dala na »joško«. Potem me je vprašala, ali so mi njene »joške« všeč. Odgovoril sem, da ja, ampak da je zame prestara in naj me pusti. Nato me je pritisnila ob zid in dala roko v moje spodnjice in me začela grabiti za penis, jaz sem samo zmrznil, ker nisem vedel, kaj naj storim, ko mi je hlače slekla in me začela oralno »zadovoljevati«, nakar je rekla: »Usedi se na stol.« Jaz sem sodeloval, ker nisem vedel, kaj naj storim. Potem je z menoj seksala. Ko je končala zlorabljanje, mi je zabičala, da naj ne povem

tega nobenemu, če želim še seksati z njo. Od takrat nisem želel hoditi na prakso v bolnišnico. Prijavil pa prav tako nisem, ker se nisem želel izpostavljati, da bi to izvedeli moji domači. Še danes imam včasih nočne more; ko seksam, se prav tako spomnim na ta dogodek, ki me je spremenil za vse življenje» (Zgodba 156, 2019).

Ugotovitve

Z intervjuji sem ugotovila, da je spolno nadlegovanje na delovnem mestu izjemno prisotno, različne pa so reakcije nadrejenih. Kar nekaj ljudi je povedalo, da nadrejeni niso ukrepali ali pa jim niti ni bilo povedano zaradi strahu pred izgubo službe. Izvedela sem, da je v nekaterih delovnih okoljih spolno nadlegovanje celo pričakovano, saj prinaša večji dobiček in zaposleni niso zaščiteni od delodajalca, saj jim denar pomeni več. Intervju pa mi je pokazal tudi, da obstajajo delodajalci, ki se takih obtožb lotijo resno in preiščejo zadevo ter tehtno premislijo o nadaljnjih ukrepih.

293

Poleg tega sem na spletni strani jztudi.si prebrala izjemno veliko anonimnih zgodb ljudi, ki jih je bilo strah komur koli povedati, ker niso vedeli, kakšne bodo posledice, od strahu pred reakcijo družinskih članov in prijateljev pa do strahu pred odpovedjo v službi. Veliko izpovedi govori tudi o posledicah, ki so jih ti dogodki pustili na ljudeh; omenjeni so sram, gnus do samega sebe, izguba samospoštovanja idr.

Zaključek

Spolno nadlegovanje ima več različnih oblik, od neverbalnega, verbalnega, fizičnega do kariernega. Še vedno je, kljub vedno bolj odprti družbi, izjemno tabuizirana tema. Prisotno je v vseh delovnih okoljih, ampak se o njem govori izjemno malo, če sploh. V zadnjih nekaj letih je v medijih nekoliko več poročanja na to temo, predvsem zaradi večjih svetovnih gibanj, kot je na primer #metoo.

Kot sem predvidevala s hipotezo, je spolno nadlegovanje izjemno prisotno v vseh delovnih okoljih, pa kljub temu policija ne dobi veliko prijav, verjetno zato, ker je organizacija sama uredila zadevo, predvsem pa zato, ker se o dogodku ni povedalo nadrejenim, ne s strani žrtve ne ljudi, ki se jim je mogoče ta zaupala. Čeprav imamo zakonodajo, ki tako vedenje prepoveduje, je žrtve v veliki meri še vedno preveč strah, da bi o dogodku komur koli povedale.

Viri

- Drobnič, Mojca (2012). *Spolno nadlegovanje na delovnem mestu v Sloveniji – primer gostinstva*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani Fakulteta za družbene vede. <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/drobnic-mojca.pdf>
- Drozg, Ingrid (2016). *6 stopenj spolnega nadlegovanja*. Mojedelo.com. <https://www.mojedelo.com/karierni-nasveti/6-stopenj-spolnega-nadlegovanja-3359> (19. 11. 2020 ob 15.52)
- Hain, Urška (2007). *Spolno nadlegovanje v Slovenski vojski*. Diplomsko delo. <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Hain-Urska.pdf>
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2020) *Nadlegovanje in trpinčenje na delovnem mestu*. <http://www.osha.mddsz.gov.si/varnost-in-zdravje-pri-delu/informacije-po-temah/psihosocialna-tveganja/nadlegovanje-in-trpincenje-na-delovnem-mestu> (19. 11. 2020 ob 22.14)
- PISRS (2017). *Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1)*. Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5944> (29. 11. 2020 ob 13.18)
- Sindikat Ministrstva za obrambo (2009). *Opredelitev spolnega nadlegovanja*. <https://sindikatmors.si/dobro-je-vedeti/nezazelena-ravnanja/item/665-opredelitev-spolnega-nadlegovanja> (19. 11. 2020 ob 16.07)
- STA (2018). *V evropskih parlamentih številni primeri spolnega nadlegovanja*. Dnevnik.si. <https://www.dnevnik.si/1042843548/Svet/v-evropskih-parlamentih-stevilni-primeri-spolnega-nasilja> (3. 12. 2020 ob 16.34)
- STA (2019). *Anketa kaže na razširjenost spolnega nadlegovanja med uslužbenci ZN*. Dnevnik.si. <https://www.dnevnik.si/1042857879/Svet/anketa-kaze-na-razsirjenost-spolnega-nadlegovanja-med-usluzbenci-zn> (3. 12. 2020 ob 16.00)
- STA (2020). *Weinsteinove žrtve bodo dobile skupaj 19 milijonov dolarjev*. Dnevnik.si. <https://www.dnevnik.si/1042933206/svet/weinsteinove-zrtve-bodo-dobila-skupaj-19-milijonov-dolarjev> (3. 12. 2020 ob 15.47)
- Sa, J. (2018). *Inštitut 8. marec do zdaj prejel več kot 40 zgodb spolnega nadlegovanja*. MMC RTV SLO. <https://www.rtvsllo.si/slovenija/institut-8-marec-do-zdaj-prejel-ze-vec-kot-40-zgodb-spolnega-nadlegovanja/448238> (3. 12. 2020 ob 11.50)
- Skupina IRI Ljubljana. (2017). *Ko šala preide v nadlegovanje*. <http://www.iri-lj.si/gradivo/clanki/99-ko-sala-preide-v-nadlegovanje> (20. 11. 2020 ob 15.36)
- Šubic, Miran (2018). *Tržiški župan Borut Sajovic razburil uradnice z darilom – čokoladnim penisom*. Dnevnik.si. <https://www.dnevnik.si/1042821485/Gorenjska/trziski-zupan-borut-sajovic-razburil-uradnice-z-darilom-cokoladnim-penisom> (3. 12. 2020 ob 16.54)
- Urad za enake možnosti Republike Slovenije (2007). *Spolno in drugo nadlegovanje na delovnem mestu*. Raziskava Urada za enake možnosti in sodelujočih sindikatov. <http://www.arhiv.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/RaziskavaNadlegovanje.pdf>

- Združenje za MOC (2020). *Spolno nadlegovanje*. Združenje za MOC za celostno psihosocialno pomoč žrtvam spolnega nasilja in drugih oblik nasilja. <https://zamoc.si/portfolio-item/spolno-nadlegovanje/> (1. 12. 2020 ob 21.40)
- Zgodba 142 (2019). *#jztudi zgodba 142*. Jztudi.si. <http://www.jztudi.si/jztudi-zgodba-142/> (3. 12. 2020 ob 11.27)
- Zgodba 143 (2019). *#jztudi zgodba 143*. Jztudi.si. <http://www.jztudi.si/jztudi-zgodba-143/> (3. 12. 2020 ob 11.24)
- Zgodba 150 (2019). *#jztudi zgodba 150*. Jztudi.si. <http://www.jztudi.si/jztudi-zgodba-150/> (3. 12. 2020 ob 11.19)
- Zgodba 156 (2019). *#jztudi zgodba 156*. Jztudi.si. <http://www.jztudi.si/jztudi-zgodba-156/> (3. 12. 2020 ob 11.39)
- Žagar, Špela (2020). *Grammyji, korupcija in spolno nadlegovanje*. Dnevnik.si. <https://www.dnevnik.si/1042920389/magazin/aktualno/grammyji-korupcija-in-spolno-nadlegovanje> (3. 12. 2020 ob 15.38)
- 24UR (2017). *Ljudje so nam govorili, da lažemo, da pretiravamo, da želimo pozornost*. 24ur.com. <https://www.24ur.com/novice/slovenija/skoraj-vsaka-tretja-zenska-v-sloveniji-zrtev-verbalnega-spolnega-nadlegovanja-na-delovnem-mestu.html> (19. 11. 2020 ob 19.44)